

ÞORGEIR SIGURÐSSON,
GUÐVARÐUR MÁR GUNNLAUGSSON
OG HAUKUR ÞORGEIRSSON

OFAN Í SORTANN

*Egils saga í Möðruvallabók*¹

1. Inngangur

ÁRIÐ 2001 gaf Árnanevnd í Kaupmannahöfn út A-gerð *Egils sögu* sem lengi hafði verið í undirbúningi.² Á titilsíðu er sagan sögð gefin út af Bjarna Einarssyni eftir forvinnu Jóns Helgasonar en þeir voru báðir látnir þegar bókin kom út.³ Endanlegur frágangur útgáfunnar hvíldi því á herðum Michaels Chesnutts. Jón Helgason lagði fram hugmyndir á sjötta áratug 20. aldar um hvernig mætti haga útgáfu sögunnar, en hann vildi að hver hinna þriggja gerða hennar yrði gefin út fyrir sig.⁴ Gerðirnar þrjár eru kallaðar A, B og C, og er *Möðruvallabók* (AM 132 fol.) aðalhandrit A-gerðar, en til eru nokkur eftirrit af henni. Andrea van Arkel–de Leeuw van Weenen gaf *Möðruvallabók* út í staftáknrétttri útgáfu árið 1987⁵ og eru þetta vönduðustu útgáfur á A-gerð *Egils sögu* sem nú eru fáanlegar ásamt lesútgáfu Bjarna frá árinu 2003.⁶

Möðruvallabók er að mörgu leyti vel varðveitt handrit en þó vantar í *Egils sögu* tvö blöð og a.m.k. 5 blaðsíður eru illlæsilegar og jafnvel ólæsilegar, auk síðunnar þar sem *Arinbjarnarkviða* er skrifuð (bl. 99v). Í

- 1 Við þökkum Hersteini Brynjólfssyni og Kristjáni Árnasyni góð ráð. Þorgeir tók innrauðar myndir sem birtast í greininni. Hann er aðalhöfundur greinarinnar en Guðvarður og Haukur meðhöfundar.
- 2 *Egils saga Skallagrimssonar*, 3 b., 1. b., *A-redaktionen*, útg. Bjarni Einarsson, Editiones Arnamagnæanæ, röð A, 19.–21. b. (Kaupmannahöfn: Reitzel, 2001–2006).
- 3 Bjarni lést 6. október árið 2000 en Jón 19. janúar árið 1986.
- 4 *Egils saga: A-redaktionen*, viii.
- 5 *Möðruvallabók: AM 132 fol.*, 2 b., útg. Andrea van Arkel–de Leeuw van Weenen (Leiden: E. J. Brill, 1987), 2.b., *Text*.
- 6 *Egils saga*, útg. Bjarni Einarsson (London: Viking Society for Northern Research, 2003).

Egils sögu sjálfri er bl. 69v nánast ólæsileg og næsta síða (70r) er máð og torlesin að hluta. Á bl. 69v er fremri dálkurinn sérstaklega erfiður við-ureignar og hefur engum tekist að lesa hann til fulls. Finnur Jónsson (1858–1934) gat þó lesið því sem næst allar torlæsilegu síðurnar þegar hann undirbjó útgáfu sögunnar árið 1886.⁷ Í glímunni við torráðna staði kom Finni að góðu haldi sú aðferð að væta blöðin, en eftir daga Finns hefur sú aðferð ekki tíðkast.⁸ Jón Helgason sagði:

Í sjálfri sögunni mun mega komast fram úr öllum vondum blaðsíðum nema einni, 69v (FJ 60²¹–65⁹). Að vísu hefur Finnur Jónsson lesið hana alla, að undanteknum efstu línunum fremra dálks, en það gengi furðuverki næst ef hvergi skeikaði. Ástæðan til að þessi blaðsíða er svo torlesin virðist ekki einungis sú að fyrri menn hafa bleytt hana eins og þeirra var vandi, heldur er því líkast sem á hana hafi verið borinn einhver óþverri í von um að letrið skýrðist. Árangurinn hefur orðið sá að ljósagaldur sem víða annars kemur að forkunnargóðu haldi, er þarna öldungis ónýtur; stafirnir gera ekki annað en kafa ennþá dýpra ofan í sortann.⁹

Með „ljósagaldri“ átti Jón við notkun á útfjólubláu lampaljósi. Í slíku ljósi er blek handritanna dökkt en skinnið lýsist upp (ljómar) og textinn verður greinilegri en í venjulegri birtu. Útfjólublá ljómun fer ekki vel með skinnhandrit og hún er ekki lengur í almennri notkun. Árangurinn sem ná má með þessari aðferð má þó sjá af ljósmyndum sem teknar voru við útfjólublátt ljós á árum áður, meðal annars af torlesnum síðum í *Möðruvallabók*.

Jón Helgason vakti athygli á að til eru eftirrit af *Egils sögu* í *Möðruvallabók* sem voru skrifuð meðan hún var heil. Með notkun þessara eftirrita mætti fá nálega allan texta sögunnar. Jón vakti þannig vonir um að finna

7 *Egils saga Skallagrímssonar tilligemed Egils störru kvad*, útg. Finnur Jónsson, Samfund til udgivelse af gammel nordisk litteratur, 17. b. (Kaupmannahöfn: Samfund til udgivelse af gammel nordisk litteratur, 1886–88).

8 Johnny Finnsson Lindholm, „Den bekendte vand-metode,“ í *Margarítur hristar Margréti Eggertsdóttur fimmtugri 25. nóvember 2010*, ritstj. Guðvarður Már Gunnlaugsson et al. (Reykjavík: Menningar- og minningarsjóður Mette Magnussen, 2010).

9 Jón Helgason, „Athuganir um nokkur handrit Egils sögu,“ í *Nordala: Afmælisveðja til prófessors, dr. phil. & litt. & jur. Sigurðar Nordals ambassadors Íslands í Kaupmannahöfn sjötugs 14. september 1956*, ritstj. Halldór Halldórsson et al. (Reykjavík: Helgafell, 1956), 143.

mætti uppskrift af að minnsta kosti hluta af bl. 69v.¹⁰ Bjarni Einarsson fylgdi leiðsögn Jóns í rannsóknum sínum og segir frá niðurstöðum sínum í útgáfunni frá 2001. Í eftirritum frá 17. öld er að finna texta úr mestum hluta fremri dálks (69va) en ekki úr aftari dálki (69vb). Í eftirritin vantar einnig texta úr sömu opnu bókarinnar á efra horni næstu síðu, 70rb.

Það er merkilegt að Finnur hafi getað lesið allangan texta í *Möðruvallabók* sem að miklum hluta var ólæsilegur þegar á 17. öld en svo virðist sem sumum fræðimönnum hafi ekki líkað að þurfa að treysta lestri Finns í blindni. Honum hefur verið vantreyst eins og nánar er lýst í þessari grein og hefur áður nefndum eftirritum jafnvel verið treyst betur, svo langt sem þau ná.

Þrátt fyrir orð Jóns er hægt að lesa slitruð af texta á neðri hluta 69va, í línunum 23–41, á myndum sem teknar voru með útfjólubláu ljósi. Þetta sést á uppskrift Bjarna Einarssonar sem sagt er frá hér aftar. Með því að nota til viðbótar myndir teknar á ýmsum bylgjulengdum, sýnilegum og innrauðum, má lesa textann á 69v að miklu leyti.

Íslensk skinnhandrit eru að jafnaði dekkri en víðast hvar annars staðar og svo virðist sem innrauðar myndir geti sums staðar leitt í ljós meiri texta á dökku skinni en sést í sýnilegu ljósi. Hér eru birtar innrauðar myndir þessu til sönnunar en með þeim gefst loks færi á að meta lestur Finns, meira en 125 árum síðar, meðal annars í samanburði við áður nefnd eftirrit. Innrauð myndataka fer fram eins og myndataka í sýnilegu ljósi og er skaðlaus handritum. Þessi grein er um tilraun til að lesa bl. 69v og torlæsilega staði á bl. 70r með notkun innrauðra ljósmynda og í henni er leitast við að sannreyna það sem áður hefur verið lesið.

Í þessari grein er fyrst umfjöllun um þá hluta textans sem best sjást á innrauðum myndum og aðrir en Finnur hafa skrifað upp að einhverju leyti. Þar á eftir kemur umfjöllun um hægri dálk á síðu 69v sem Finnur hefur einn skrifað upp, en síðan koma staðir þar sem litlar textaleifar sjást og fylla verður í eyður með ágiskunum. Til að meta texta Finns var hann bæði borinn saman við það sem lesa má á innrauðum myndum og þá texta sem notaðir hafa verið í stað hans. Uppskrift Finns kemur vel út úr þessum samanburði og kalla innrauðu myndirnar ekki á miklar leiðréttingar á henni.

Á innrauðum myndum er einnig að hluta til hægt að lesa 9 efstu línur fremra dálks á bl. 69v, sem hvorki Finnur né aðrir hafa lesið áður.

10 Jón Helgason, „Athuganir um nokkur handrit Egils sögu,“ 143–44.

2. Texti á efra horni 70r til hægri

Í útgáfu Bjarna Einarssonar frá 2001 segir að átta efstu línur í aftari dálki á bl. 70r séu að mestu ólæsilegar („nu stort set er ulæselige“).¹¹ Þetta er texti á efra og ytra horni síðunnar sem hefur máðst meira en aðrir hlutar hennar, en kveramót eru á milli bl. 69 og 70. Í eftirritum frá 17. öld er ýmist eyða á þessum stað eða texti með frávikum frá texta *Möðruvallabókar*. Hafa þá skrifarar ýmist farið eftir öðrum gerðum sögunnar eða eigin ágiskunum og má af því sjá að línur þessar hafa verið mjög torlæsilegar þegar á 17. öld eins og Bjarni hefur lýst.¹² Finnur Jónsson las þessar línur og birti þær í útgáfu sinni á sögunni 1886–88, og í áðurnefndum útgáfum Bjarna er uppskrift Finns notuð. Andrea van Arkel–de Leeuw van Weenen sleppti bl. 69v í útgáfu sinni en las hins vegar og birti uppskrift af bl. 70r, þar á meðal bróðurpartinn af umræddum línunum. Lestur hennar er eftirfarandi:

1. olf frænda ockarn kgr leit v hm z fú hellðr
2. ftutt é
- 3.
4. nan dag ep̄t
5. gat þa aului bb Nu flu þit vita. f. k̄r v̄ erend̄i
6. þ̄ è þið hoꝥut v̄ mig z beidduz heĩřđ haꝥi þið
7. v̄it h̄ v̄ hrið m; m̄ z v̄it vel fiðað en haꝥit vel ı
8. aꝥnan ðugat heꝥ m̄ t̄ yckar aller hlut vel h¹³

Á þremur stöðum er hér vikið frá uppskrift Finns: Í fimmtu línu er tvítölufornafnið *þið* skrifað ⟨þit⟩ en Finnur las „þið“, í sjöttu línu er skrifað ⟨mig⟩ en Finnur las „mik“ og í sjöundu línu stendur ⟨en haꝥit⟩ í stað „Hafi þit“ hjá Finni.

Á innrauðum myndum af handritinu er þessi texti allur sýnilegur, þótt tvö smáorð í lok annarrar línu séu ógreinileg og þau því höfð innan hornklofa. Hér fyrir neðan kemur fyrst uppskrift Finns, þá lestur af innrauðri mynd og síðan uppskrift van Arkel–de Leeuw van Weenen. Finnur fylgdi stafsetningu handrits að einhverju leyti en hann leysti stafi úr böndum,

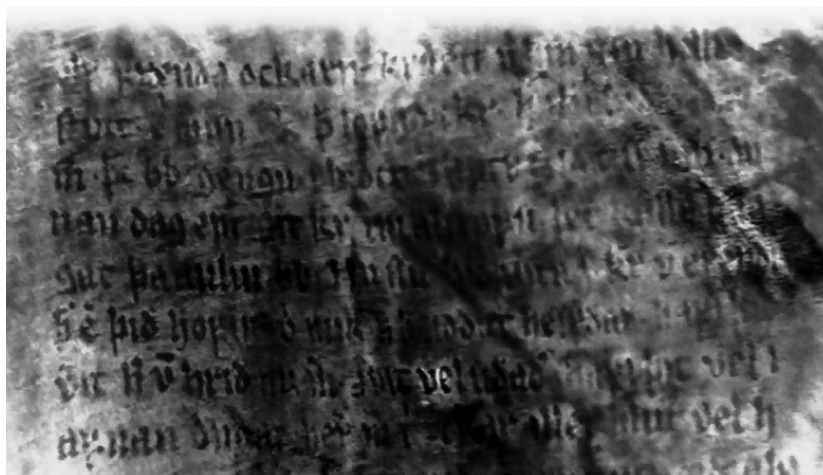
11 *Egils saga*, 1:32.

12 Bjarni Einarsson, „Um Eglutexta Möðruvallabókar í 17du aldar eftirritum,“ *Gripla* 8 (1993).

13 *Möðruvallabók*, 2:70r.

setti brodda á sérhljóð, greindi á milli *i* og *j* og á milli *d* og *ð*. Hann notaði einnig stóra stafi og greinarmerki eftir reglum samræmdrar stafsetningar fornrar. Við fylgjum handritinu eins og hægt er, en munur á *ð* og *d* sést afar illa og því höldum við þessum bókstöfum ekki aðgreindum og skrifum ⟨ð⟩. Handritinu er fylgt varðandi aðgreiningu á *v* og *u* þótt oft sé munurinn naumur. Línuskil eru eins og í handritinu og línunúmer vísa til þess:

1. ólf frænða ockarn. Konungr leit við honum ok suarar helldr
 ol̥ frænða ockarn. k̥r leit v̥ h̥m ɛ f̥u̯ helld̥[2]
 ol̥ frænða ockarn k̥gr leit v̥ h̥m ɛ f̥u̯ helldr
2. stutt: eigi mun ek þat lofa yckr. Hér skulu þið vera með
 ftutt. è mun ek þ̥ lofa yckr. h̥ flu þið [va m;]
 ftutt è
3. mér. Þeir bræðr gengu í brott ok apr̥ til sætiss síns. An
 m̥. þ̥z bb gengu abzott ɛ apr̥ t̥ fætiff̥ f̥inf. an
 ...
4. nan dag epter sat konungr í málstufu, lét kalla þan
 nan dag ep̥t fat̥ k̥r imalfstu̯u. let̥ kalla þan
 nan dag ep̥t
5. gat þá Aului bræðr. Nú skulu þið vita, seger konungr, vm erendi
 gat þa̯ aului bb Nu̯ flu̯ þið vita f. k̥r v̯ erendi
 gat þa̯ aului bb Nu̯ flu̯ þit vita. f. k̥r v̯ erendi
6. þat, er þið hófut við mik ok beidduz heimferðar. Hafi þið
 þ̥ è þið ho̯fut v̯ mik ɛ beiddut̥ heĩ̯ðar. ha̯f̥i þið
 þ̥ è þið ho̯fut v̯ mig ɛ beidduz̯ heĩ̯ð̯ ha̯f̥i þið
7. verit hér vm hrið með mér ok verit vel siðaðer. Hafi þit vel j
 v̥it h̥ v̯ hrið m; m̥. ɛ v̥it vel siðað̯ ha̯f̥i þit vel ı
 v̥it h̥ v̯ hrið m; m̥ ɛ v̥it vel siðað̯ en ha̯f̥it vel ı
8. afnan dugat. Hefer mér til yckar aller hluter vel h
 a̯fnan dugat he̯f̥ m̥ t̯ yckar aller hlu̯t̯ vel h
 a̯fnan dugat he̯f̥ m̥ t̯ yckar aller hlu̯t̯ vel h

Mynd 1: Línur 1–8 í dálki 79rb. Innrauð mynd af efstu línunum í hægri dálki 70r. Letrið er ljósara en skinnið en hér er myndin andhverf og letrið virðist dökkt á ljósu skinni.

Tvisvar hefur van Arkel–de Leeuw van Weenen bundið orð öðruvísi en gert er í handritinu samkvæmt því sem við getum lesið af innrauðri mynd. Þetta á við um orðið *konungr* sem stendur í fyrstu línu og er bundið sem <kr> (en ekki <kr>) og *heimferðar* í sjöttu línu sem endar ekki á *ar*-bandi. Þetta eru atriði sem ekki koma fram í útgáfu Finns.

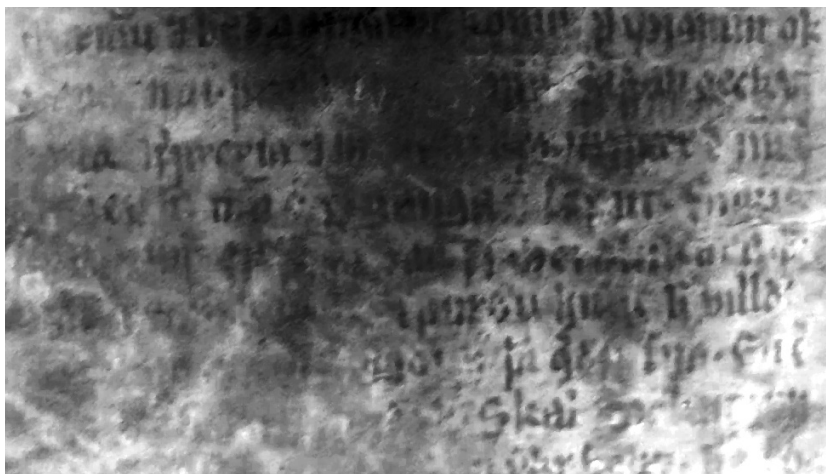
Í þau þrjú skipti — sem nefnd voru hér að framan í fimmtu, sjöttu og sjöundu línu — sem munar á texta Finns og van Arkel–de Leeuw van Weenen, sést á innrauðri mynd að texti Finns er réttur. Engu að síður má segja að lestur þeirra beggja hafi að mestu verið staðfestur. Á tveimur stöðum sést að ógreinileg orð eru skrifuð öðruvísi en Finnur las: Í þriðju línu sést <abzott> í stað „í brott“ hjá Finni og í sjöttu línu sést <beiddut> sem bæði Finnur og van Arkel–de Leeuw van Weenen skrifa „beidduz“ (sjá Mynd 1).

3. Texti á neðra horni 69v

Textinn á bl. 69v er máður vegna þess að kveramót eru á milli blaða 69 og 70. Hefur bl. 69v máðst meira en flestar aðrar blaðsíður og hið sama á við um síðu 70r þótt hún sé ekki jafn-illa farin. Við eðlilega notkun mætti

búast við meira sliti á jöðrum og hornum í hverri opnu fyrir sig en annars staðar. Það kemur því á óvart að skriftin er greinilegust á neðra horni 69v til vinstri. Nú mætti gruna Finn Jónsson eða aðra fræðimenn um að hafa borið eitthvað á bl. 69v sem máð hefði skriftina af annars staðar en á þessu horni. Önnur möguleg skýring er hins vegar sú að skrifað hafi verið ofan í stafina í þessu horni. Með samanburði á myndum á mismunandi bylgjulengdum sést að blekið á þessum stað hefur aðra ljóseiginleika en það sem er annars staðar á síðunni og rennir það stoðum undir seinni skýringuna (sjá *Mynd 2* og myndartexta). Hún fær einnig stuðning af því að í upphafi 38. línu má sjá stafinn *f* skrifaðan með tveimur lokuðum belgjum sem ekki er venjulegt annars staðar á síðunni. Stafurinn er hér skrifaður líkt og ⟨þ⟩ en ekki ⟨r⟩.

Sami maður og lagfærði (eða endurritaði) textann á umræddu horni hefur sennilega einnig skýrt einstök orð og stafi annars staðar í fremri dálkinum (sjá *Viðauka A*). Hann hefur þó ekki skýrt stafi í neðstu línu hans og ekki heldur í níu efstu línunum. Þar hefur skriftin hugsanlega verið orðin of máð og ólæsileg til að hægt væri að fara ofan í hana þegar það var reynt. Í hægri dálki eru ekki jafn-mikil ummerki eftir umræddan skrifara. Þar gæti þó hafa verið átt við textann, en í minna mæli og með

Mynd 2: Línur 33–41 í dálki 69va. Innrauð mynd, andhverf. Enginn texti sést neðst til vinstri en í sýnilegu ljósi er þar greinilegur texti. Þetta á þó ekki við um neðstu línuna.

öðru bleki (sjá mynd og myndartexta í *Viðauka B*). Finnur Jónsson er einn um að hafa lesið aftari dálkinn en mestur hluti fremri dálks, nema áður-nefndar eftstu línur 69va:1–9 og neðsta línan, var skrifaður upp á 17. öld. Bjarni Einarsson las einnig neðsta hluta fremri dálksins, þ.e. 69va:33–40 (en ekki neðstu línuna). Yngra blekið neðst á bl. 69va er nokkuð greinilegt í sýnilegu ljósi og á útfjólubláum myndum og er það líklega helsta ástæða þess að viðkomandi hluti blaðsíðunnar er auðveldari aflestrar en aðrir hlutar hennar.

Eftirfarandi má lesa úr myndum af 69va:33–41. Fyrst kemur uppskrift Finns, þá staftáknréttur texti handritsins eftir innrauðum myndum, og síðan uppskrift Bjarna. Undirstrikuð orð er hægt að lesa berum augum eða af útfjólubláum myndum en þau sjást ekki á meðfylgjandi mynd; það sýnir að þessi orð eru skrifuð með öðru bleki en hin. Milli hornklofa eru torlæsilegir stafir sem þó hafa einhvern stuðning, að minnsta kosti af lengd línunnar. Hornklofar í uppskrift Finns umlykja staði sem Finnur gat illa eða ekki lesið samkvæmt neðanmálgreinum hans (um þessa hornklofa er höfð hliðsjón af útgáfu Bjarna frá 2001).

33. stufunni ok það ganga vt konur ok vngmenni ok
ftufūni ε það ganga vt konur ε vngmñi ok
 stufunni [ok] það ganga vt [konur ok ungmenni] ok
34. gamalmenni, þræla ok mansmenn. Síðan geck út
gamal[mñi]. þræla ε man[mñ] Síðan geck v[t]
 gamal[menni ok þr]æla ok mansmenn. [Si]ðan geck
35. Sigríðr húspreyja, ok með henni konur þær, er inni voro
figríðz h̄preyia ε m[ε heñ]e k[on]ur þær è inñi v̄
 Sigríðr hus[p]r[eyia vt ok með] henne [konur] þær er inni voro
36. ok aðrer þeir menn, er vtganga var lofut. Sigríðr
ε]aðzεr þz mñ è vtganga v̄ lofut. Sigríðz
 [ok] aðrer [þeir menn er] vtganga [var lofut. Sigríðr]
37. spurði eptir, ef þeir veri þar syner Berðlu–Kára. Þeir
fpurði ept̄ εr þz v̄i þar f̄f. berðlu kara. Þz
 spurði eptir ef þeir væri þar [syner Berðlu] K[ara.] Þeir

38. gengu fram báðer ok spurðu, huat hon villdi
 [gengu] þram baðer & spurðu hu[at] h̄ villði
 [gengu] fram baðer ok sp[urðu hvat hon v]illdi
39. þeim. Fylgit mér til konungs sagði hon. Þeir gerðu suá. En er
 þēī fylgit m̄ [t̄ k̄gf f]agði h̄ þz ġðu sua. En ě
 [þeim.] fylgit [mer til konungs.] sagði hon. [þeir gerðu sua. en er
40. hon kom til konungs, þá spurðe hon: skal nockut vm
 [h̄ kō t̄ k̄gf] þa spurðe h̄ Skal [noc]kut [vm]
 hon kom til konungs] þa spurðe hon. skal [nockut] ...
41. [sættir tjóa at leita herra] með ykr Þórólfi? Konungr suarar:
 [...]; ykr þolfr̄. [kr] [fv].
 ...

Í uppskrift Bjarna eru nokkur frávík frá því sem Finnur las og nefnir hann tvö þeirra í athugasemdum við texta sögunnar.¹⁴ Framarlega í línu 34 (sjá *Mynd 2*) taldi Bjarni standa „ok“ og aftast í sömu línu sá hann ekki standa „vt“ á eftir orðinu „geck“ en taldi það fremur standa á eftir orðinu „huspreyja“.¹⁵ Á *Mynd 2* sést hins vegar punktur standa á milli „gamalmenni“ og „þræla“ en ekki „ok“ (eða <æ>), og í enda línunnar sést einnig „vt“ á sama stað og Finnur las það.

Í lestri Bjarna eru þrjú minniháttar frávík til viðbótar frá lestri Finns. Bjarni skrifar „eptir“ í 37. línu þar sem Finnur hefur „epter“. Í handritinu sést aðeins <ept> og verður að gera ráð fyrir *er*-bandi. Í sömu línu stendur „væri“ hjá Bjarna þar sem Finnur hefur „veri“. Á þessum stað virðist aðeins standa <vi> í handritinu og verður aftur að gera ráð fyrir *er*-bandi. Í 35. línu stendur „henni“ hjá Finni en „henne“ hjá Bjarna. Á *Mynd 2* sést votta fyrir *e* á þessum stað og virðist uppskrift Bjarna því vera réttari um þetta atriði.

4. Texti eftirrits og uppskrift Finns í 69va:10–40

Textinn í vinstri dálki á 69v í *Möðruvallabók*, að undanskilinni neðstu línunni og efstu níu línunum, var skrifaður upp á 17. öld. Bjarni notaði uppskrift Finns í útgáfu sinni 2001 en birti lesbrigði eftirrita og er víða

¹⁴ Sama rit, 30.

¹⁵ Þessi ritháttur á orðinu með *p* er vel þekktur en litlu munar hér á útliti *p* og *f*.

munur á þeim og texta Finns. Útgáfa *Viking Society for Northern Research* í samvinnu við Stofnun Árna Magnússonar í Reykjavík 2003 á *Egils sögu* í ritstjórn Bjarna Einarssonar er ætluð enskumælandi námsmönnum og segir í formála hennar að Bjarni hafi að mestu lokið undirbúningi hennar fyrir fráfall sitt. Í þeirri útgáfu er notaður texti úr 17. aldar handriti, AM 455 4to, en það er óbeint eftirrit *Möðruvallabókar*. Í eftirfarandi töflu er sýndur munurinn á uppskrift Finns og útgefnum texta Bjarna (BE 2003). Oddklofar eru utan um nokkur orð úr útgáfu Finns sem eru ekki í AM 455 4to (þar eru eyður):

Tafla 1: Samanburður á uppskrift Finns og 17. aldar eftirriti, línur 10 til 40 í fremri dálki.

FJ	BE 2003 (AM 455 4to)	Lína	Mat
fóru [á brott]	bjuggusk norðr,	10–11	FJ
þegar jamskjótt	jafnskjótt	11	FJ
geck á skip [sín]	gekk á skip fjögur	12	?
reru þeir inn	reru inn	12	FJ
firði [vm] Skarnssund	firðinum ok <um Skarnssund>	13	?
ok fór norðr	ok fóru norðr	14	?
eiðit til Naumudals	eiði ok til <Naumudals>	15	FJ
langskip, er	langskip þau er	15	FJ
ok geck hann	gekk hann	16	?
nærr þremr hundruðum	nær fjórum hundruðum	17	FJ
ok tjalldat	tjalldat	22	?
[ifir. Þar] kendu þeir	ok tilbúit. Kenndu þeir	22	?
skip þat	at þat var skip þat	22	FJ
látið búa	látit til búa	23	FJ
ok ætlaði	því hann ætlaði	23	FJ
landi á brott	landi í brott	23	FJ
bað menn ganga	bað menn alla ganga	24–25	FJ
þeir Þórólfr heyra þat	þeir Þórólfr heyrðu þat	31	FJ

FJ	BE 2003 (AM 455 4to)	Lína	Mat
bað ganga út	bað út ganga	33	FJ
konur	konurnar	33	FJ
er útganga var lofut	er útgöngu var leyft	36	FJ
þá spurðe hon:	spurði hon:	40	FJ

Í *Viðauka A* er mynd af vinstra dálki 69v ásamt uppskrift af því sem sést á myndinni. Spurningarmerki í töflunni hér að framan táknar að ekki sést á þeirri uppskrift hvor lesturinn er réttari. FJ táknar að texti Finns sé réttari en ekki endilega að allur textinn sjáist. Til dæmis sést orðið *fóru* greinilega í lok tíundu línu en framhaldið í næstu línu sést ekki. Í *Viðauka A* er strikað undir nokkur þeirra orða sem hafa verið skýrð síðar og sjást ekki á innrauðu myndinni en sjást á venjulegum ljósmyndum.

Í útgáfu Bjarna frá 2003 eru notuð orð úr útgáfu Finns á þremur stöðum. Þetta eru: <um Skarnssund>, <Naumudals> og <.v. skip eða .vj. ok oll stór.>.¹⁶

Orðið *Skarnssund* í 13. línu kemur ekki fyrir í öðrum gerðum sögunnar og aðeins Finnur hefur lesið það. Þetta orð sést á innrauðu myndinni sem fylgir.

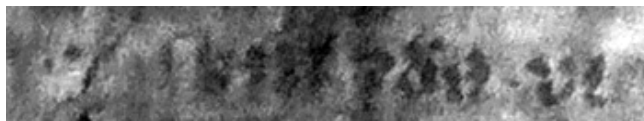
Mynd 3: <[f]kar[n]fjund.> í línu 13 í dálki 69va. Andhverf innrauð mynd.

Af nafninu *Naumudals* í 15. línu sést lítið en þetta nafn er í öðrum handritum *Egils sögu*, þar á meðal í γ¹⁷ og δ¹⁸. Orðið er ekki meðal þeirra sem Finnur sagðist sjá illa eða ekki og eru innan hornklofa í *Viðauka A*. Af orðunum *fimm skip eða sex og öll stór* í línunum 17–18 sést standa ... *skip eða vi ... tor* (sjá mynd). Í sögunni hefur Haraldur fjögur skip í upphafi ferðar samkvæmt 17. aldar eftirritinu og virðist vera misræmi í því að hann skuli síðan þurfa fimm eða sex stór skip undir sama lið. Ástæðan fyrir þessu gæti verið mislestur á *skip sín* (<[i]n) lesið sem fjögur strik, þ.e. talan *fjórir*).

¹⁶ *Egils saga* (2003), 26.

¹⁷ „AM 162 A γ fol (Reykjavík),“ útg. Alex Speed Kjeldsen, *Opuscula* 12 (2005).

¹⁸ „AM 162 A δ fol (Reykjavík),“ útg. Alex Speed Kjeldsen, *Opuscula* 12 (2005).

Mynd 4: ⟨. [v] skip eða .vi⟩ í línu 17 í dálki 69va (5 skip eða 6). Innrauð mynd, andhverf.

Í 17. aldar eftirritinu segir að Haraldur hafi haft nær 400 menn en lestur Finns er réttur, að Haraldur hafi haft nær þremur hundruðum (sjá mynd).

Mynd 5: ⟨þær h.⟩ í línu 17 í dálki 69va (þremr hundruðum). Innrauð mynd, andhverf.

Á handritamyndum sést svolítil ónákvæmni í uppskrift Finns (sjá *Viðauka A*): Á tveimur stöðum kemur fyrir orðið *drykkju* (í línnum 27 og 29) og hefur Finnur það á báðum stöðum með „kk“ en ekki „ck“ og í 32. línu er forsetningin ⟨ýfir⟩ ranglega skrifuð sem „yfuer“.

5. Aftari dálkur á bl. 69v

Í grein Bjarna Einarssonar frá 1993 segir um textann í hægri dálki á 69v:

Í samsvarandi kafla í FJ og G[uðmundi]M[agnússyni] eru textar sem svo mjög greinir á að þeir gætu verið eftir fjarskyldum handritum. Því mun hafa valdið að þessi kafli hefur verið jafnvel enn torlesnari en aðrir á bl. 69v, og hafa FJ og GM ýmist fyllt með getgátum sínum eða haft hliðsjón af öðrum textum.¹⁹

Í framhaldinu nefnir Bjarni handrit sem Guðmundur Magnússon notaði í útgáfu sinni árið 1809²⁰ en hann gerir hér ráð fyrir að Finnur hafi sömuleiðis stuðst við aðra texta en *Möðruvallabók*. Í *Viðauka B* er uppskrift Finns

19 Bjarni Einarsson, „Um Eglutexta Möðruvallabókar,“ 12–13.

20 *Egils-Saga, sive Egilli Skallagrímii Vita*, útg. Guðmundur Magnússon et al. (Kaupmannahöfn: Kommissionen for det Arnamagnæanske legat, 1809).

Tafla 2: Samanburður á uppskrift Finns og texta GM, línur 1 til 5 í aftari dálki.

FJ	GM	Lína	Mat
vpp gefaz ok ganga	gefazt upp	1	FJ
á valld mitt	í mitt valld	1	?
ok mun	þá fkal	2	FJ
munu sæta	fkulu fæta	3	FJ
suá sem	fem	3	FJ
Síðan geck	Eptir þat geck	4	FJ
til stofunnar	til ftofufu	4	?
til máls	til tals	5	FJ
Hann sagði honum	han fegir	5	FJ

ásamt staftáknréttum texta sem lesa má af mynd af handritinu. Með samanburði má nær alltaf sjá að þar sem munur er á uppskriftum Guðmundar og Finns fylgir Finnur *Möðruvallabók* en Guðmundur ekki. Til að sýna hvað átt er við með þessu er samanburður úr fyrstu fimm línum sýndur í *Töflu 2* (sjá skýringar við *Töflu 1*).

Flest frávík frá handritinu sem finna má í uppskrift Finns tengjast rithætti orða. Í níttjándu línu hefur Finnur tvisvar orðið *stokkr* með „kk“ í stað „ck“. Í sömu línu er „marger“ í stað ⟨[m]argir⟩. Í línu 24 hefur Finnur orðið *svá* í stað *síðan*. Í línu 39 er orðið ⟨ýcka[rn]⟩ skrifað með „kk“ og í sömu línu er ⟨veitid⟩ skrifað „veitit“. Í línu 40 vantar orðið *þeim* en það sést með berum augum og á það benti Bjarni í 2001-útgáfu sinni og leiðrétti í texta 2003-útgáfunnar.

Lýsingin á því þegar þeir Þórólfur brutu niður bálkinn í línunum 18–20 er torskilin: „... en er þeir náðu timbrstokknum, þá tóku suá marger stokk-

Mynd 6: ⟨c[k] þa toku fua⟩ í línu 19 í dálki 69vb. Imbraud mynd sem ekki er andhverf. Í stafnum „k“ geti verið krot með öðru bleki.

inn einn sem á fengu halldit ... “. Skiljanlegra væri ef þeir næðu stokkum, þ.e. fleiri en einum, áður en þeir tóku einn þeirra. Um þennan texta og um texta annarra gerða sögunnar til samanburðar skrifaði Sigurður Nordal athugasemd í útgáfu sinni á sögunni. Sigurður segir meðal annars að handritið sé torlesið „svo að varla verður ábyrgzt, að ekki geti skeikað staf“.²¹ Í handritinu er orðinu „stocknum“ skipt á milli 18. og 19. línu. Í upphafi 19. línu stendur eitthvað sem óvíst er hvernig eigi að lesa en líkist „ck“ með striki í leggnum á „k“.

Hvernig sem lesa á úr þessu virðist handritið ekki skera úr um hvort hér sé eintala eða fleirtala og hefur varla gert það heldur þegar Finnur las það.

6. Eyðufyllingar Finns

Finnur segir samviskusamlega frá ýmsum stöðum á blaðsíðu 69v sem hann gat ekki lesið en fyllti með eigin tillögum um texta eins og merkt er með hornklofum í *Víðaukum A* og *B*. Oft er um að ræða orð á jöðrum textans. Hér eru nefnd þrjú dæmi um eyðufyllingar Finns sem gera má athugasemdir við.

Í upphafi þrettándu línu í fremra dálki stendur að sögn Finns: „firði um“. Orðið *um* er hér meðal þeirra orða sem Finnur sá ekki eða illa og hann hefur því varla getað séð hvort orðið *firði* er með viðskeyttum greini eða ekki. Á mynd í *Víðauka B* sést að pláss er fyrir greininn og þar sem þessi *fjörður* er með greini fimm línnum ofar (sjá næsta kafla) er líklegt að hann sé það einnig hér.

Í línnum 11–13 í aftari dálki stendur samkvæmt Finni: „... Veit ek at Þórólfr mun gera oss mannskaða mikinn, ef vér skulum sækja hann þar, er hann m[un] se[ínt at vinna inni], þótt hann hafi lið minna en vér ...“. Þessi eyðufylling er í lok línu. Á innrauðri mynd sést ekki orðið *mun* og lítið af því sem þar er fyrir aftan. Með þessari eyðufyllingu verður setningin þvælin og illskiljanleg. Líklegt er að eitthvað annað hafi staðið í handritinu.

Í línnum 39–41 í hægri dálki stendur að sögn Finns: „... ok veitit honum vmbúnat sæmiligan ok suá oðrum monnum, er hér ero fallner [ok ryðit] val [allra] þeira, en látið binda sár manna ...“. Eyðan sem Finnur fyllti

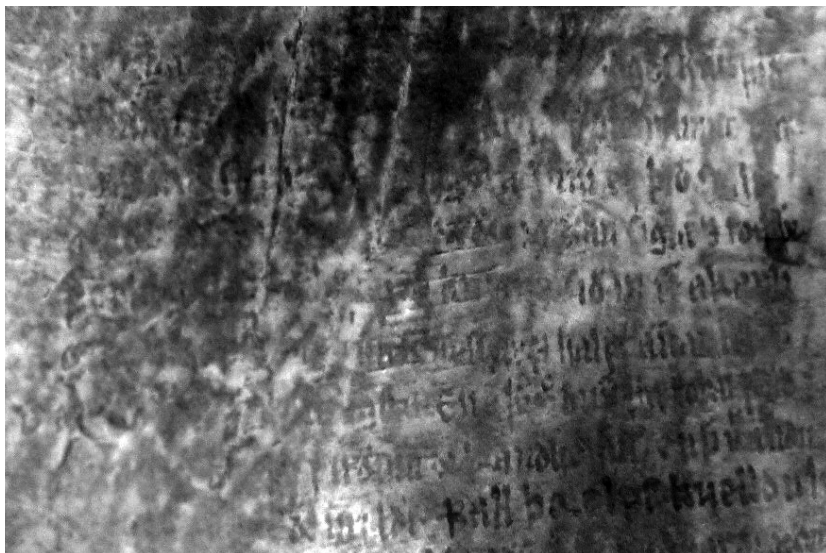
21 *Egils saga Skalla-Grímssonar*, útg. Sigurður Nordal, Íslenzk fornrit, 2. b. (Reykjavík: Hið íslenzka fornritafélag, 1933), 53.

með sögninni *að ryðja* stendur í enda næstneðstu línu en hún hefur ekki þótt eiga vel við hér. Sigurður Nordal tók upp texta úr C-gerð sögunnar í Fornritaútgáfu sinni, „veitið þeim grøpt“ og setti þann texta í stað „ryðit val allra þeira“. Bjarni (2003) setti „ok grafið“ í stað „ok ryðit“ sem fylgir handritinu betur. Finnur sjálfur segir í neðanmálsgrein að á undan orðinu „þeira“ sjái hann eitthvað sem líkist <gʷa> og á innrauðum myndum virðist vera of lítið rými fyrir orðið *allra*.²² Því eru litlar líkur á að hér hafi tekist að endurgera texta *Möðruvallabókar*.

Á innrauðum myndum sjást litlar textaleifar í framantöldum eyðum. Í stærstu eyðunni, fyrstu níu línunum síðunnar, sést hins vegar nokkur texti sem nú skal vikið að.

7. Texti á efra horni 69v

Finnur Jónsson las ekki fyrstu níu línurnar í fremri dálki á bl. 69v en greina má hluta af því sem þar stendur á meðfylgjandi mynd:

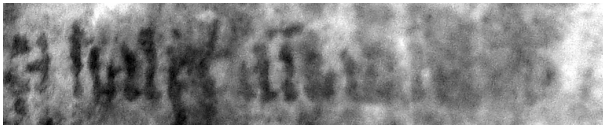

Mynd 7: Línur 1–9 í dálki 69va. Fyrstu níu línur á síðu 69v í innrauðu (andhverf mynd). Kaflafyrirsögnin *Fall Þórólfs Kveldúlfssonar er læsileg berum augum*.

22 *Egils saga tilligemed Egils störrre kvad*, 65.

1.	[S] g[a]	g[ð ₁] h̄ a[t] þ ₁ ð
2.		
3.		g[eta fu]n̄ e[ʀ] þ ₁ ð f[₁ g]l[₁ t]
4.		[b]æð ₁ [noʒð]an f ₁ gla ɛ roa þ ₂
5.	[p]ock	b ₁ u[gg ₁ z] f[₁]ðan f[ē] akaʀ[l ₁]
6.	g	ɛ halʀ[t] aña[t h]
7.	V	[₁]gft[u.]En è þ ₂ v̄ bu[ñ þa] toku þ[₂ l]ð
8.		[ʀ]ırdınū oz þ ₂ andhe[ımı]. en þ v̄ [an]ðu
9.		ð[₂] m; lð ₁ ʀall þozolʀf kuellðul[ʀ]f

Á myndinni fyrir neðan er textinn og *hálf* *annað* í sjöttu línu sýndur greinilegar:

Mynd 8: <ɛ halʀ[t] aña[t h]> í línu 6 í dálki 69va (ok hálf annat h).

Í *Töflu 3* eru þessi textabrot borin saman við texta í öðrum gerðum sögunnar. *Wolfenbüttelbók* er fyllsta heimildin um B-gerð sögunnar og hafa útgefendur fylgt fordæmi Finns í því að nota texta úr henni til að fylla eyðuna á síðu 69v. Fyrsta færslan í töflunni er texti sem kemur á undan eyðunni og hefur verið sleppt í lesútgáfum *Egils sögu*, væntanlega til að forðast endurtekningu á „taki Þórolf af lífi“:

Óvíst er hvaða orð standa fremst í fyrstu línu. Þess vegna eru hér aðeins skrifaðir þeir stafir sem eru ótvíræðir þó að greina megi fleiri, enda er mikil hætta á að rangir stafir yrðu fyrir valinu. Vegna þess að í fyrstu línu stendur *sagði hann*, er líklegt að orðið *konungur* standi frammar í línunni og að öllum líkindum breytist óbein ræða konungs í beina. Því má fara nærri um innihald textans í línunni.

<i>Lína í M</i>	<i>Texti Möðruvallahókar</i>	<i>Texti Wolfenbüttelbókar, Sigurður Nordal, 1933 (nokkur lesbrigði úr γ og δ)</i>	<i>C-gerð Egils sögu í útgáfu Michael Chesnutt, 2006</i>
41 (69r)	at þz farı tıł ε takı þol af lıřı (af fyrri síðu)	við konung. Hann kvaðsk þá lofa, at þeir tœki Þórólfr af lífi (=Hann sagði þá at hann vill þat lofa þeim δ), at þeir tœki Þórólfr af lífi,	
1	[S] g[a] ... g[ði] h	– „ok veit ek, (+ <i>segir konungr</i> δ)	köngr s(eiger) ad hann vill lofa þeim þad, þviat eg veit
1–3	a[t] þıd ... g[eta fu]m	at þit munuð föera mér höfuð hans, er þit komið aptr, ok með marga dýrgripi; en þó geta þess sumir menn,“ segir konungr, (– <i>segir konungr</i> γ, δ)	ad þıd munuð föera mjer höfuð hanz, og þar med marga dırgripe, er þıd komed aptr. enn þess gjeta til sumer menn,
3	e[ř] þıd f[ıg]l[ıt] ...	„ef þit siglið norðr,	ef þıd sigled norðr, til Sandness, ad taka Þor(ölf) af life,
4	... [b]æði [noð]an fıgla ε roa	at þit munið bæði sigla ok róa norðan.“ (=... <i>bæði norðan sigla ok róa</i> δ)	ad þıd munuð bæde vilja nordan af funde Þörölfrs röa og sigla-
4–5	þz [p]ock...		
5–6	... bıu[gguz] [f]ıðan f[ē] akař[lı]g...	Nú búask þeir sem skjótast (=tíðast δ, =ákafast γ)	epter þad büazt þeir
6		ok höfðu tvau skip	
6	...		

Lína í M	Texti <i>Möðru- vallabókar</i>	Texti <i>Wolfenbüttel- bókar, Sigurður Nordal, 1933 (nokkur lesbrigði úr γ og δ)</i>	C-gerð <i>Egils sögu í útgáfu Michael Chesnutt, 2006</i>
6	.æ half[t] aña[t h]...	ok háltf annat hun- drað manna,	med C manna,
7	V ... gft[u.]		var það hid hraustas- ta lid,
7	En è þz v bu[n þa] toku þ[z l]ð...	ok (=En δ) er þeir váru búnir, (+þá δ) taka þeir landnyrðing	og föru síðan leid sína.
8	... [f]rðinū	út eptir firðinum,	
8	oz þzandhe[im].		
8–9	en þ v [an]ðvi ... ð[z] m; lð	en þat er (=var δ) andviðri norðr með landi.	

Í lok línu 4 hefst setning án hliðstæðu í öðrum gerðum sögunnar. Sá texti hefst á ⟨þz [þ]ock⟩. Þessi texti á sér samsvörun í svari konungs við málaleitan þeirra Ölvis á blaðsíðu 70r: „þeir bræðr þockuðv konungi þann soma. er hann veitti þeim“.²³

Í 6. línu er illlæsilegur texti í A-gerðinni sem er greinilega lengri en samsvarandi textar í öðrum gerðum.

Í línu 7 er texti sem ekki á sér hliðstæðu í handritum B-gerðar en gæti svarað til texta í C-gerð, „var það hid hraustasta lid“. Í *Möðruvallabók* sést setning sem hefst á „V“ og endar á „gst[u.]“, síðasti stafurinn ásamt punkti er ógreinilegur en aðrir skýrir. Á blaðsíðu 97r segir frá því að Egill hafi búið 80 menn vopnum; „þat lið var valit miog“ og hafði Egill haft með sér þá er honum þóttu ⟨vigligst⟩ og gæti hér verið um þetta orð að ræða.²⁴ Í C-gerð er notað lýsingarorðið *vasklegastir* og sagt að það lið hafi verið valið mjög til *hreysti*.²⁵

Í línu 8 hefur *Möðruvallabók* texta sem ekki er í öðrum gerðum *Egils*

23 *Egils saga*, 1:32.

24 *Egils saga*, 1:159.

25 *Egils saga*, 3. b., C-redaktionen, útg. Michael Chesnutt, 156.

sögu: úr Þrándheimi. Fjörðurinn var ekki nefndur áður en hér sést að þetta er Þrándheimsfjörður. Orðin *út eftir* sjást ekki í línu 8 en í línunum 12–13 segir að Haraldur fari *inn eftir* sama firði og þar sést ⟨in ep⟩ í lok línu á mynd í *Viðauka A*.

9. Lokaorð

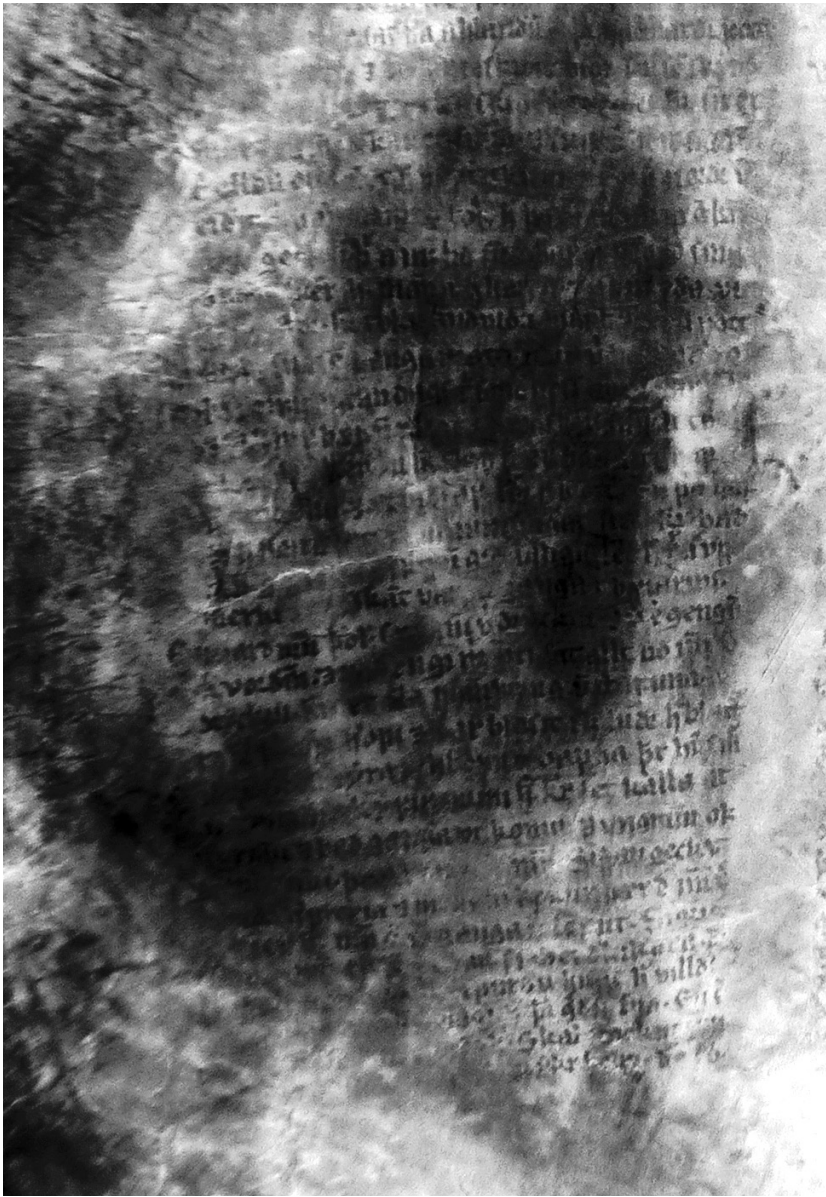
Hér hefur verið leitast við að sannreyna uppskriftir Finns Jónssonar og annarra á bl. 69v og 70r í *Möðruvallabók* og bæta um betur ef þess væri nokkur kostur. Niðurstaða okkar er að treysta megi uppskrift Finns á þessari bókaropnu. Einnig var í fyrsta skipti birtur nær helmingur þess texta sem enginn hefur getað lesið í meira en 350 ár efst í fremri dálki á bl. 69v. Sá texti reynist vera nokkru ítarlegri en sambærilegur texti í öðrum gerðum sögunnar. Ekki er útilokað að þessi hluti bl. 69v verði allur lesinn um síðir og að langri útgáfusögu *Egils sögu* eftir *Möðruvallabók* sé því ekki enn að fullu lokið.

Aðeins ein villa fannst í uppskrift Finns á bl. 69v sem kallar á breytingu í lesútgáfum *Egils sögu*, orðið *síðan* í stað *svá* í 24. línu í hægri dálki. Hér er auk þess talið óhætt að breyta orðinu *stokknum* í *stokkum* í 19. línu í sama dálki, til að fá skiljanlegri texta. Bjarni Einarsson hefur áður bent á að orðið *þeim* vantaði í 40. línu.

Tvær minniháttar villur reyndust vera í texta á efra horni til hægri á bl. 70r.

Finnur tiltók hvaða orð hann sæi illa eða ekki og fyllti með eigin tilgátum. Þessi orð eru öll á stöðum þar sem erfitt er að greina texta á innrauðum myndum og þess vegna hefur hér hvorki verið hægt að staðfesta né hafna tilgátum Finns. Um er að ræða einstök orð og setningar sem helst er að finna á jöðrum dálkanna.

Í vinstri dálki á bl. 69v hefur verið dregið ofan í allmörg orð eða þau endurrituð, aðallega í neðri hluta dálksins. Þetta gæti skýrt hvers vegna þessi dálkur en ekki sá hægri var skrifaður upp á 17. öld og hvers vegna Bjarni Einarsson gat lesið neðsta hluta hans.

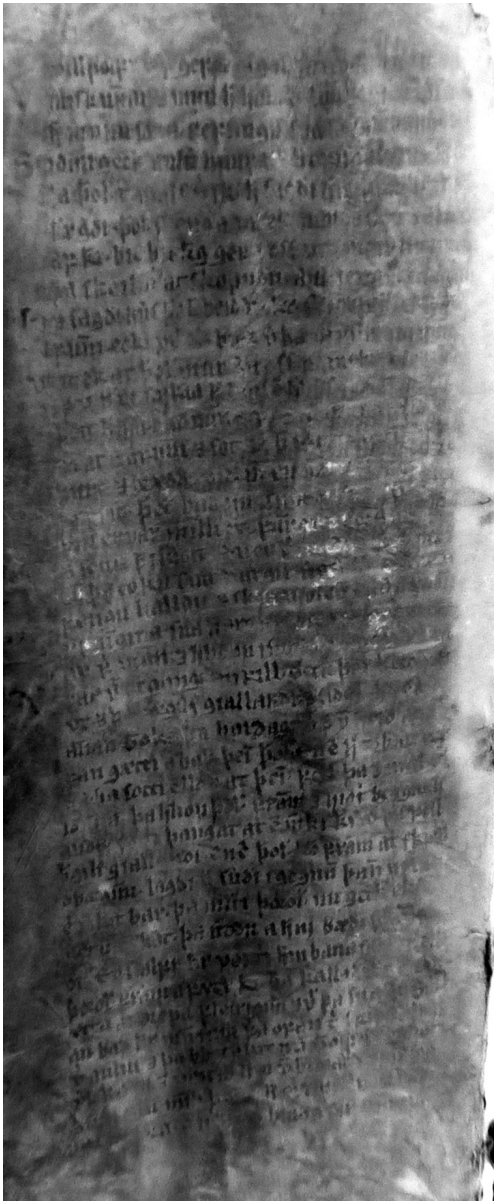
Mynd 9: Línur 10–41 í dálki 69va. Andhverfa af innraudri mynd. Ekkert sést á horninu neðst. Sjá til samanburðar myndir í sýnilegu ljósi í eigu Árnastofnunar.

10. *Viðauki A*: Texti Finns Jónssonar í dálki 69va ásamt texta lesnum af mynd

10. Haralldr konungr sat þá á Hloðum, er þeir Halluarðr fóru
[...k]r fat þa ahlauðū [è] þ[2 hallv]arð[2] ʀoz[u]
11. [á brott] ok þegar jamskjótt bjóz konungr sem skynd
... ʀ [þeǵ 1a]mfk10[tt] b1oz kr fē fkýnd
12. iligaz, ok geck á skip [sín] ok reru þeir inn ep
... [geck a]fk1p [...u þ2] īn ep
13. ter firði [vm] Skarnssund ok suá vm Beitsjó inn
[...ʀ...ū...f]kar[nf]fu[n]ð. ʀ [fua ū be1]t[10 1n]
14. til Elldueiðs. Lét hann þar eptir skipin, ok fór norðr vm
t ellðu eið [f le]t h [þ...]sk1[...] nozð2 v̄
15. eiðit til Naumudals, ok tók hann þar langskip, er bændr
eiðit [t na...a...] tok h þ[ar ...]p è b[æ...]
16. áttu, ok geck hann þar á með lið sitt; hafði hann hirð sína
... gec[k] [h] þ a m; lið fitt [hafði h ...]ð sín[a]
17. ok nærr þremr hundruðum manna. Hann hafði .v. skip eða .vj.
[...] þ2ēr h. māna h har[ði v.] fk1[p] eða .v1
18. ok oll stór. Þeir tóku anduiðri hvast ok reru nótt
[...]oz. þ2 toku anduið21 [hva ...u] nott
19. ok dag, suá sem ganga mátti. Nótt var þá farljós.
[ʀ dag] f[u]a [f]ē [g]anga matt1 [nott] v̄ [...o...]
20. Þeir kómu aptan dags til Sandness epter sólarfa
[þ]eir k[omu...]an dagf t [fanðn...ff ept...arʀa]

21. ll, ok sá þar firi bænum fljóta langskip mikit
[...]ʒ[...].r † bænu [r...]
22. ok tjalldat [ifir. Þar] kendu þeir skip þat, er Þórólfr átti; hafði
[...k]en[ð]u þz fkip þ [er] þ[o... r...]
23. hann þat látið búa ok ætlaði af landi á brott. En þá haf
[.ua.] ɛ [ætlaði] aʒ lði [a bz]ott En þa [haʒ]
24. ði hann heita látið fararmungát sitt. Konungr bað
[ði] h heit[a lati]ð [ʒ]far[arm...]gat sí[tt] kʀ bað
25. menn ganga af skipum gjorsamliga. Lét hann fara vpp
... anga a[ʒ] f[k[ɪp]ū]g_jorfa_liga. let h ʒa vpp
26. merki sitt. Skamt var at ganga til bæjarins,
merki [ʒ]itt fkaʒ va[r at] ganga † bæjarinf.
27. en varðmenn Þórólfs sátu inni við drykkju, ok voro eigi gengner
E[n v]arðmñ þoʒf fatu [i]ñi v̄ ðz[y]ckiu ɛ ũ è gengn
28. á vorðinn, ok var engi maðr vti; sat allt lið inni við
avorðin. ɛ v[ar] engi m̄ vtí fat allt lið iñi v̄
29. drykkju. Konungr lét slá mannhring vm stofuna. Lu
ðzýckiu. kʀ [l]et fla mañhring v̄ ft[u]ʒuna. [lu]
30. Lustu þeir þá vpp herópi, ok var blásit í konungs lúðr herblástr.
[...p] hōpi ɛ [v]ar blafit i k[ʃ]uðz hbla[ʒt]
31. En er þeir Þórólfr heyra þat, hljópu þeir (innskot FJ) til vápna,
þuíat huers manz
En [è þz...]heýra [p...] hliopu [t] vapna þt h̄v̄f m̄
32. aluæpni heck yfuer rúmi hans. Konungr lét kalla at
alu[æpni]hec]k ýʒir rumi h̄. kʀ let kalla at

33. stufunni ok það ganga út konur ok vngmenni ok
ftufūni ɛ það ganga vt konur 2 vngm̄ni ok
34. gamalmenni, þræla ok mansmenn. Síðan geck út
 gamal[m̄ni]. þræla ɛ manfm̄n Síðan geck v[t]
35. Sigríðr húspreyja, ok með henni konur þær, er inni voro
figrðz hpreyja ɛ m[; heñ]e k[on]ur þær è in̄i v̄
36. ok aðrer þeir menn, er útganga var lofut. Sigríðr
 [ɛ]aðzer þz m̄n è vtganga v̄ lofut. Sigríðz
37. spurði epter, ef þeir veri þar syner Berðlu—Kára. Þeir
fpurði ept eþ þz v̄i þar ff. berðlu kara. Þz
38. gengu fram báðer ok spurðu, huat hon villdi
 [gengu] þram baðer ɛ spurðu hu[at] h̄ villði
39. þeim. Fylgit mér til konungs sagði hon. Þeir gerðu suá. En er
þei fylgit m̄ [t̄ k̄gf̄ f]agði h̄ þz ḡðu sua. En è
40. hon kom til konungs, þá spurðe hon: skal nockut vm
 [h̄ kō t̄ k̄gf̄] þa fpuðe h̄ Skal [noc]kut [vm]
41. [sættir tjóa at leita herra] með ykr Þórólfi? Konungr suarar:
 [...]; ýkr þolfr. [kr] [fv.]

Mynd 10: Línur 1–41 í dálki 69vb. Innrauð mynd af hægri dálki 69v (andhverf).
Ljósu blettirnir á miðri mynd eru líklega lagfæringar á texta með öðru bleki.

11. *Viðauki B*: Texti Finns Jónssonar í dálki 69vb
ásamt texta lesnum af mynd

1. vill Þórólfr vpp gefaz ok ganga á valld mitt til
vill þol[ʀ] [u]p gef[a]z [ɛ] ga[...]
2. miskunnar, ok mun hann hallda lífi ok limum, en menn
mifkuñar ɛ mun h̄ hal[lða lɪʀ...]
3. hans munu sæta refsingum, suá sem saker falla til.
h̄ munu fæ[t]a reʃfingū fua [...]
4. Síðan geck Auluer hnúfa til stofunnar ok lét ka
Síðan geck aul[ù] hnuʃ[a ʰ/ f]to[ʃu...]
5. Ila Þórólfr til máls við sik. Hann sagði honum þann kost, er
[l]la þol. ʰt/ m[a]lf ʱ/ f̄k h̄ f[a]gði h̄m þ[...]
6. konungr gerði. Þórólfr suarar: enga vil ek nauðungar sætt taka
[k]r ǵði. þol. f̄ enga v[ɪ]ek nau[ðu...taka]
7. af konungi. Bið þú konung gefa oss ýtgongu. Látum
aʃ kɪ. bɪ[ð] þ[u] k̄g gef[a] of̄f vt[.....]
8. þá skeika at skopuðu. Auluer geck til konung
[p]a fkei[k]a at f̄kopu[ð]u. Aul [...]
9. s ok sagði, huers Þórólfr beiddiz. Konungr sagði: beri elld at st
[f] ɛ fagði h̄urf þol beidd[ɪz] k̄r. f̄ [...]
10. ofunni, ecki vil ek berjaz við þá ok týna liði mínu.
[o]ʃuñi ecki vil [ek] b̄[ɪa]z ʱ þ[a z tyna...]
11. Veit ek at Þórólfr mun gera oss mannskaða mikinn,
V[e]it ek at þol mun [ǵ]a[o]ff [m]añ[fk...]

12. ef vér skulum sækja hann þar, er hann m[un] se[ínt at vinna inni],
[e]f v̥ fl[m] fækia h̥ [p]ar èr h̥[...]
13. þótt hann hafi lið minna en vér. Síðan var elldr bor
þ[o]tt h̥ [haʁi l]ið m̥n[a e...]
14. enn at stofunni, ok sóttiz þat skjótt, þuíat timbrit var
[ē]n at [fto]ʁuñi ɛ fot[tiz] þ̥ f[kl...]
15. þurt ok bræddr viðrinn, en næfrum þakit vm
þur[t] ɛ b2æðð[2 v1ð2]iñ en [n...]
16. ræfrit. Þórólfr bað menn sína brjóta vpp bál
[.ʁrit.] Þ[...] bað m̥n̥ f̥na [...p...]
17. kinn, er var milli stufunnar ok forstofunnar,
[kiñ] er var milli ft[u]ʁuñ[ar ...ozft...]
18. ok sóttiz þat skjótt, en er þeir náðu timbrsto
ɛ fottiz þ̥ fkiott en er [þ2 ...ðu...]
19. kknúm, þá tóku suá marger stökkinn [einn], sem á
c[k] þa toku fua [m]argir ftoc[...ēi ...]
20. fengu halldit, ok skutu oðrum endanum [í] h
fengu hallðit ɛ fk[...]
21. yrningina, suá hart at nafarnar hrutu
y[rn]igina fua har[t at ...]
22. af firi vtan ok hljópu í sundr veggirner, suá at
aʁ ʔ vtan ɛ hli[op]u íf[u...]
23. þar var v́tgangr mikill. Geck þar Þórólfr fy[rstr]
[p]ar v̥ [v]tgangr [m]ikill geck þ[ar þ̥...]

24. út ok þá þorgils gjallandi ok suá huerr epter
vt ε þ[a þ]oʒgulf̥ gʒiallandi ε fíð[... e ...]
25. annan. Tókz þá bardaginn, ok var þat vm hrið, at sto
añan tokz þa bardag[... v̥] þ̥ v̥ h[r̥i]ð [...]
26. fan gætti á bak þeim Þórólfi, en er hon tók at br
fan gætti a bak þeī þoʒ. en è ĩ [to]k a[t ...]
27. enna, þá sótti elldrinn at þeim. Fell þá ok mart l
[...] þa fotti elld[...] at þeī. f̥el[l̥] þa ε m[art l̥]
28. ið þeira. Þá hljóp Þórólfr framm ok hjó til beggja h
ið þ[ʒ]a þa hliop þoʒ[l̥] frām ε hio t̥ b[eg]gja h
29. anda. Sótti þangat at, er merki konungs var. Þá fell
anda foʒ[t̥]i þangat at è m̥ki k̥f̥ v̥ þa f̥ell
30. Þorgils gjallandi. En er Þórólfr kom fram at skjall
þgulf̥ gʒial[a]nði en è þoʒ. [k̥]o̥ frām at f̥k[ʒ]all
31. dborginni, lagði hann suerði í gegnum þann mann,
ðb[oʒ]gʒiñi. lagði ĩ f̥uði iʒegnū þañ m[...]
32. er merkit bar. Þá mælti Þórólfr: nú geck ek þremr
è [m̥]kit̥ bar. þa mlti þoʒoʒ. nu gec[k̥] e[k̥ ...]
33. fótum til skamt. Þá stóðu á honum bæði suerð ok spj
[fo]tū [... f̥]kāt. þa f̥toðu a ĩm bæði f̥[...]
34. ót, en sjálfr konungr veitti honum banasár, ok fell
ot[.] En f̥[ʒ]alfr̥ kr̥ veit[t̥]i ĩm banaf[...]
35. Þórólfr framm á færtr konungi. Þá kallaði konungr ok bað h
þoʒoʒ frām a færtr̥ k̥[ʒ]i. þa kalla[ð...]

36. ætta at drepa fleiri menn, ok var þá suá gert. Síð ætta [at ðze]pa fleiri mñ ε v̄ þa fua [ǵt]. S[...]
37. an bað konungr menn sína fara ofan til skipa. Hann mælti an bað kr mñ fína f̄a ofan t̄ fk[1...]
38. við Aului ok þá bræðr: takit nú Þórólf frænda v̄ aului ε þa bb takit nu þo[...]
39. ykkarn, ok veitit honum vmbúnat sæmiligan ýcka[rn] ε veititð h[m] v̄b[un]a[ð...]
40. ok suá oðrum monnum, er hér ero fallner [ok ryðit] ε fua [oðz]ū m̄m. þ[eī] er h̄ e[ro] f[...]
41. val [allra] þeira, en látið binda sár manna va[... þ]za en [...ð] binda far [...]

HEIMILDASKRÁ

HANDRIT

AM 132 fol. (*Möðruvallabók*)

FRUMHEIMILDIR

- „AM 162 A γ fol (Reykjavík).“ Útg. Alex Speed Kjeldsen. *Opuscula* 12 (2005): 51–70.
- „AM 162 A δ fol (Reykjavík).“ Útg. Alex Speed Kjeldsen. *Opuscula* 12 (2005): 71–153.
- Egils-Saga, sive Egilli Skallagrímii Vita*. Útg. Guðmundur Magnússon og Grímur Jónsson Thorkelín. Kaupmannahöfn: Kommissionen for det Arnamagnæanske legat, 1819.
- Egils saga Skallagrímssonar tilligemed Egils störrre kvad*. Útg. Finnur Jónsson. Samfund til udgivelse af gammel nordisk litteratur. 17. b. Kaupmannahöfn: Samfund til udgivelse af gammel nordisk litteratur, 1886–88.
- Egils saga Skalla-Grímssonar*. Útg. Sigurður Nordal. Íslenzk fornrit. 2. b. Reykjavík: Hið íslenzka fornritafélag, 1933.

- Egils saga Skallagrímssonar*. 3 b. 1. b., *A-redaktionen*. Útg. Bjarni Einarsson. 3. b., *C-redaktionen*. Útg. Michael Chesnutt. Editiones Arnarnænar. Röð A. 19.–21. b. Kaupmannahöfn: Reitzel, 2001–2006.
- Egils saga*. Útg. Bjarni Einarsson. London: Viking Society for Northern Research, 2003.
- Möðruvallabók: AM 132 fol.* 2 b. Útg. Andrea van Arkel–de Leeuw van Weenen. Leiden: E.J. Brill, 1987.

FRÆÐIRIT

- Bjarni Einarsson. „Um Eglutexta Möðruvallabókar í 17du aldar eftirritum.“ *Gripla* 8 (1993): 7–53.
- Jón Helgason. „Athuganir um nokkur handrit Egils sögu.“ Í *Nordæla: Afmáliskveðja til prófessors, dr. phil. & litt. & jur. Sigurðar Nordals ambassadors Íslands í Kaupmannahöfn sjötugs 14. september 1956*. Ritstj. Halldór Halldórsson, Jón Jóhannesson, Steingrímur J. Þorsteinsson og Þorkell Jóhannesson, 110–48. Reykjavík: Helgafell, 1956.
- Lindholm, Johnny Finnssøn. „Den bekendte vand-metode.“ Í *Margarítur hristar Margræti Eggertsdóttur fimmtugri 25. nóvember 2010*. Ritstj. Guðvarður Már Gunnlaugsson, Svanhildur Óskarsdóttir og Þórunn Sigurðardóttir, 54–56. Reykjavík: Menningar- og minningarsjóður Mette Magnussen, 2010.

SUMMARY

Ofan í sortann: *Egils saga* in *Möðruvallabók*

Keywords: *Möðruvallabók*, *Egils saga*, multispectral imaging, infrared photography, Finnur Jónsson.

Page 69v of *Möðruvallabók* (AM 132 fol), which forms a part of *Egils saga*, is now almost entirely illegible to the naked eye, and judging from early transcripts the page must already have been badly worn by the 17th century. Nevertheless, in the late 19th century, Finnur Jónsson was able to read most of the text, moistening the page in order briefly to unveil hidden letters, a method which later scholars chose not to employ. The present article presents new infrared images of pages 69v and 70r, which render much of the text legible. Using these images we are able to check the accuracy of Finnur's readings, which proves to be surprisingly reliable. In addition, we can now also read parts of lines 69v:1–9, which Finnur was unable to decipher. These results bring us a step closer to a complete *Möðruvallabók* text of *Egils saga* and establish a more secure basis for discussion of the remaining lacunae.

Porgeir Sigurðsson
Háskóla Íslands
Árnagarði við Suðurgötu
IS-101 Reykjavík
thorgsi@hotmail.com

Guðvarður Már Gunnlaugsson
Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum
Árnagarði við Suðurgötu
IS-101 Reykjavík
gudvardr@hi.is

Haukur Þorgeirsson
Ofanleiti 17
IS-103 Reykjavík
haukurth@gmail.com